

# KOSTELOVÝ BETON

Marek Jan Štěpán

Beton mám rád, zvláště jeho vůni hned po odbednění. Dny na stavbě, kdy ji cítím, mně přijdou nejlepší. Samozřejmě existují i další materiály, které na stavbě voní, třeba dřevo nebo vápenná omítka. Vůně čerstvě odbedněného betonu, taková ta směs vlhkosti, cementu a oleje, je ale nejlepší. Skrývá v sobě příslib věcí příštích, něčeho, co bylo nedávno na plánech, před několika dny teklo a nakonec něčeho, co bude nosnou konstrukcí stavby. Něco jako kámen nárožní ze známého podobství z Bible. Pro svou neúprošnost a materiállovou pravdivost je vyhledávaným materiálem v moderní i soudobé sakrální architektuře.

U průkopníků betonu v sakrálních stavbách můžeme vysledovat jejich novátorské myšlení i v ostatních oblastech, třeba v chápání prostoru pro liturgii, a tak se dá směle tvrdit, že beton přitahoval novátory. Rád bych stručně zmínil čtyři betonové kostely, které zachycují různé přístupy svých tvůrců – klasicistní (Josip Plečnik), konstrukční (August Perret), expresivní (Fritz Wotruba) a abstraktní (Tadao Ando).

**Kostel sv. Ducha v Ottakringu ve Vídni** architekta Josipa Plečnika z roku 1913 je specifickou trojlodní bazilikou. Jeho tvarosloví je klasické, avšak materiállově a prostorově posouvá architekturu o notný krok dále. Již v této stavbě architekt využil statické možnosti vyztuženého betonu a nenavrl mezi hlavní a bočními loděmi pilíře, především z důvodu dobré viditelnosti a slyšitelnosti (*také v článku na str. 4, pozn. red.*). Za zmínku ještě stojí cihlové fragmenty přimíchávané do směsi z estetických důvodů, aby navodily dojem skalní stěny. Po dokončení byl objekt velmi kritizován, arcivévoda František Ferdinand jej ironicky popisuje jako směs ruských lázní s Venušíným chrámem. Silné kritice však možná vděčíme za odchod Plečnika do Prahy a za jeho aktivní působení v hlavním městě.

Dalším kostelem, který posouvá použití betonu v sakrální architektuře o velký krok kupředu, je stavba kostela **Notre Dame v Le Raincy** z roku 1923 stavitele a architekta Augusta Perreta, vrstevníka Josipa Plečnika. Díky odvážené lehké konstrukci a použitému materiálu kostel jasně demonstruje odklon církevní stavby od historismu. Nejvíce vnímatelný je odklon od tradičního

oddělení mezi oltářem vpředu a ostatním shromážděním. Auguste Perret vyniká svými přímočarými konstrukčními metodami, které ve výsledku dávají za vznik velmi odhmotněné, až produševnělé architektuře. Kostel obdélného půdorysu je sálovým trojlodím, podepírá jej 28 volně stojících kulatých sloupů uspořádaných ve čtyřech řadách, ty nesou jemně klenutý strop. Fasády jsou (vyjma soklové zídky) z tenkých betonových prefabrikovaných panelů, s rastrem obdélníkových, trojúhelníkových a kruhových otvorů vyplněných barevným sklem. Notre Dame du Raincy byl postaven jako vzpomínka na vojáky zabitě v bitvě na Marne v 1. světové válce. Je poznamenán přísnými úspornými opatřeními, nedostatkem finančních prostředků a z toho vyplývající hrubostí detailu a povrchu (*také v článku na str. 4, pozn. red.*).

Velmi expresivní betonové stavby kostelů vznikly v 60. a 70. letech, některé z nich se dostaly až na hranici výtvarného existencialismu. Za všechny uvedu příklad, který je mi blízký – **kostel Při Nejsvětější Trojici na vídeňském předměstí Liesing** z roku 1976. Jeho architektem je sochař Fritz Wotruba. Motívem výstavby byla v Evropě slábnoucí víra v Boha a touha a chuť ukázat, že existují síly, které odolávají ateismu. Kostel je vybudován ze 152 betonových nepravidelných bloků o velikosti 0,84 až 64 m<sup>3</sup>, vážících od 2 do 141 t. Plasticita prostoru je zde radikální a na první pohled čitelná. Uspořádání vnitřního sakrálního prostoru je asymetrické, osobně jsem však zde vnímal jakousi vyváženost a příznivost, i přestože v připo-

mínce věcí válečných a poválečných měla jedna strana znázorňovat spíše ničení, druhá stavění. Konstrukčně je tento kostel protipólem Perretova principu inženýrské přímočarosti.

Jediný mimoevropský příklad betonového kostela, který bych rád zmínil, je **Chrám světla v Ibaraki v Japonsku** od Tadao Ando z roku 1990. Ando zde využívá systémové bednicí prvky pro zcela neutrální rastr na stěnách. Beton je zde hladký, spároveň dokonalý, prostředky minimalistické. Koncept kostela vychází ze zajímavého napětí mezi pravoúhloú hmotou a jejím protnutím volně stojící stěnou v úhlu 15 stupňů (*více v článku na str. 42, pozn. red.*).

Mým aktuálním příspěvkem k betonovým sakrálním stavbám bude **kostel bl. Restituty v Brně-Lesné**. Jeho první návrhy jsem dělal v roce 1991 a už tehdy jsem uvažoval o betonu. Návrh je dnes sice jiný, ale materiál se nezměnil. Ostatně jaký jiný materiál použít pro stavbu na jednom z nejlepších, ne-li nejlepším sídlišti z 60. let od architektů Zounka a Rudiše. Zdejší deskové domy z betonových panelů k tomu přímo vybízejí. Kostel je kruhovou stěnovou stavbou s asymetrickou kopulí z litého betonu a 70 m dlouhým horním kruhovým oknem. Do jeho železobetonových zdí budou vkomponovány akustické rezonátory a na zdech bude otisk horizontálních bambusových rohoží. Některé části konstrukce budou předepjaté. Nyní jsem v závěrečné fázi realizační dokumentace s předpokladem začátku stavby za několik měsíců.

Už se těším na vůni čerstvě odbedněného betonu ...

Ing. arch. Marek Jan Štěpán

Atelier Štěpán

e-mail: marek@atelier-stepan.cz



Obr. 1 Kostel bl. Restituty v Brně-Lesné: a) příčný řez, b) vizualizace

